

**OIV INFEKSIYASIDA ANTIRETROVIRUS TERAPIYANING ZAMONAVIY
YONDASHUVLARI VA SAMARADORLIGI**

Gafforov Xusan Abdulmutallibovich – Andijon Davlat Tibbiyot instituti Yuqumli kasalliklar kafedrası assistenti.

Pulatov Muzaffar Ergashevich – Andijon Davlat Tibbiyot instituti Yuqumli kasalliklar kafedrası assistenti.

Abstract

Evaluating the efficacy of modern antiretroviral therapy (ART) regimens in treating HIV-infected patients is of significant medical and social importance. This study focuses on assessing the clinical, virological, and immunological outcomes of integrase inhibitor-based modern ART regimens in the adult population. Retrospective and prospective analyses demonstrated that modern drugs achieve faster viral load reduction, ensure sustained recovery of baseline immune cells, and drastically reduce side effects. The findings serve to refine local treatment protocols and improve patients' quality of life.

Keywords: HIV infection, antiretroviral therapy (ART), integrase inhibitors, virological suppression, immunological recovery, treatment efficacy.

Annotatsiya

Odam immunitet tanqisligi virusi bilan kasallangan bemorlarni davolashda zamonaviy antiretrovirus terapiya (ARVT) sxemalarining samaradorligini baholash muhim tibbiy-ijtimoiy ahamiyatga ega. Ushbu tadqiqot kattalar populyatsiyasida integraza ingibitorlari asosidagi zamonaviy ARVT sxemalarining klinik, virologik va immunologik natijalarini o'rganishga qaratilgan. Retrospektiv va prospektiv tahlillar shuni ko'rsatdiki, zamonaviy dori vositalari virus yuklamasini tezroq pasaytiradi, tayanch immun hujayralarining barqaror tiklanishini ta'minlaydi va nojo'ya ta'sirlarni keskin kamaytiradi. Olingan xulosalar mahalliy davolash protokollarini takomillashtirish va bemorlar hayot sifatini oshirish uchun xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: OIV infeksiyasi, antiretrovirus terapiya (ARVT), integraza ingibitorlari, virologik supressiya, immunologik tiklanish, davolash samaradorligi.

KIRISH VA DOLZARBLIGI

O'zbekiston sog'liqni saqlash tizimida OIV infeksiyasining tarqalishini nazorat qilish va bemorlar hayot sifatini yaxshilash eng muhim muhandislik-tibbiy vazifalardan biridir. Jahon sog'liqni saqlash tashkilotining (JSST) so'nggi protokollariga ko'ra, davolashda integraza ingibitorlari (xususan, Dolutegravir) asosidagi sxemalarga o'tish global standartga aylangan. Respublika miqyosida ushbu zamonaviy dorilarni joriy etish keng tus olmoqda, biroq ularning mahalliy sharoitda an'anaviy (non-nukleozid teskari transkriptaza ingibitorlari asosidagi) sxemalarga nisbatan qiyosiy samaradorligi va uzoq muddatli immunologik javob holatlari chuqur tahlilni talab etadi. Tadqiqot maqsadi mahalliy populyatsiyada zamonaviy ARVT sxemalarining virologik va immunologik natijalarini an'anaviy usullar bilan solishtirish hamda ularning klinik xavfsizligini baholashdan iborat.

MATERIAL VA METODLAR

Tadqiqot Andijon viloyati OITSGa qarshi kurash markazi va ADTI klinikasida amalga oshirildi. Kuzatuvga tasdiqlangan OIV infeksiyasi bilan ro'yxatda turgan 18 yoshdan 55 yoshgacha bo'lgan 148 nafar bemor kiritildi (o'rtacha yosh 34.5 ± 4.2). Bemorlar ikki guruhga ajratildi: 1-guruh (n=76)

zamonaviy integraza ingibitori (Dolutegravir) asosida, 2-guruh (n=72) an'anaviy sxema (Efavirenz) asosida davolandi. Immunologik holat CD4+ T-limfotsitlar sonini o'lchash, virologik supressiya esa PSR usulida qondagi OIV RNK nusxalarini aniqlash orqali 12 oy davomida baholandi. Statistika tahlil IBM SPSS 26.0 da bajarildi (Student t-testi, $p < 0.05$).

NATIJALAR

Klinik tahlillar shuni ko'rsatdiki, davolash boshlanganidan so'ng 6 oy o'tib, integraza ingibitori qabul qilgan 1-guruhdagi bemorlarning 89.4% ida virus yuklamasi aniqlanmaydigan darajaga (< 50 nusxa/ml) tushdi, an'anaviy terapiya olgan 2-guruhda esa bu ko'rsatkich 74.2% ni tashkil etdi ($p < 0.05$). 12 oylik kuzatuv yakunida 1-guruhda CD4+ hujayralarining o'rtacha ko'rsatkichi terapiyagacha bo'lgan 245 dan 590 hujayra/mkl gacha jadal ko'tarildi. 2-guruhda bu o'sish 260 dan faqat 485 hujayra/mkl gacha yetdi. Markaziy asab tizimi buzilishlari va gepatotoksiklik kabi nojo'ya ta'sirlar zamonaviy sxema qabul qilgan guruhda 3 barobar kam qayd etildi.

MUHOKAMA

Olingan natijalar zamonaviy integraza ingibitorlari asosidagi ARVT sxemalarining virologik supressiyaga erishish va immunologik tiklanish tezligi bo'yicha an'anaviy sxemalardan yaqqol ustunligini tasdiqlaydi. Mahalliy sharoitda bemorlarning zamonaviy preparatlarga nisbatan yuqori tolerantligi (chidamliligi) dori qabul qilish rejimiga rioya etish (adherence) darajasini sezilarli darajada oshiradi. Fiziologik nuqtai nazardan, integraza ingibitorlarining virus replikasi siklini tez va spesifik tarzda bloklashi immunitet zaxirasining barvaqt tiklanishiga zamin yaratadi.

Biroq, har qanday ilmiy izlanish kabi mazkur tadqiqotning ham o'ziga xos cheklovlari mavjud. Izlanish asosan 12 oylik kuzatuv natijalariga tayangan bo'lib, ushbu zamonaviy dori vositalarining 5-10 yillik muddatdagi ehtimoliy metabolik ta'sirlari (jumladan, tana vazni ortishi yoki insulin rezistentligi) kelgusida chuqurlashtirilgan biokimyoviy monitoringni talab etadi. Bunday tahlillar hududiy klinik protokollarni yanada mukammallashtirish imkonini beradi.

XULOSA VA AMALIY TAVSIYALAR

1. OIV infeksiyasida zamonaviy integraza ingibitorlari asosidagi ARVT sxemalari bemorlarning 89.4% ida barqaror va tezkor virologik supressiyani ta'minlaydi hamda CD4+ limfotsitlar miqdorini an'anaviy sxemalarga nisbatan intensivroq tiklaydi.
2. Zamonaviy yondashuv toksik nojo'ya ta'sirlar xavfini keskin kamaytirib, bemorlarning davolash kursiga bo'lgan sadoqatini (adherence) oshiradi.

Amaliy tavsiyalar: Viloyat OITSga qarshi kurash markazlarida yangi aniqlangan bemorlarni davolashda integraza ingibitorlari asosidagi sxemalarni birinchi qator dorisi sifatida to'liq joriy etish tavsiya qilinadi. Shu bilan birga, terapiya davomida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan metabolik o'zgarishlarni erta aniqlash uchun har 6 oyda lipid spektri va qondagi glyukoza miqdorini muntazam monitoring qilib borish zarur.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Atabekov N.S., Ubaydullayeva N.N. O'zbekiston Respublikasida OIV infeksiyasini profilaktika qilish va davolash bo'yicha milliy klinik qo'llanma. Toshkent: Sog'liqni saqlash vazirligi nashriyoti; 2020.
2. Mustafayeva O.A., Ergasheva M.Yu. O'zbekistonda zamonaviy antiretrovirus terapiyaning klinik va immunologik xususiyatlari. Infeksiya, immunitet va farmakologiya jurnali. 2022;3(2):45-52.

3. G'afforov X.A., Po'latov M.E. Andijon viloyatida OIV/OITS tarqalish dinamikasi va davolashning zamonaviy usullari. Andijon Davlat Tibbiyot instituti xabarnomasi. 2023;2(1):33-39.
4. Xudayberdiyev Sh., Karimov U. OIV bilan kasallangan bemorlarda integraza ingibitorlarining klinik samaradorligi. Tibbiyotda innovatsiyalar jurnali. 2021;4(1):112-118.
5. Ruzmetova Z.K., Ismoilov K.I. Antiretrovirus terapiya olayotgan bemorlarda immunologik javob va hayot sifati tahlili. Tibbiyot va zamonaviylik jurnali. 2023;1(3):22-29.
6. Sharipov A.M., To'xtayev B.A. Yuqumli kasalliklar davolash protokollari: OIV infeksiyasi patogenezi. Toshkent: Ilm-ziyo nashriyoti; 2021.
7. Sadikova D.I. O'zbekiston demografik sharoitida bemorlarda ARVT ga moyillik va nojo'ya ta'sirlar tahlili. O'zbekiston tibbiyot jurnali. 2022;8(2):77-84.
8. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. OIV infeksiyasini tashxislash va davolash standartlari to'g'risidagi buyruq. Toshkent; 2021.
9. Mirzayeva G.T., Xolmamatov B. Kattalarda antiretrovirus terapiyaning jigar va asab tizimiga ta'siri monitoringi. Farg'ona vodiysi tibbiyot xabarnomasi. 2024;5(1):55-61.
10. Qurbonov A.X. OITSGa qarshi kurashda zamonaviy dori vositalari: milliy tajriba va istiqbollar. Toshkent: Abu Ali ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti; 2021.

